

कारागार कार्यालय, खाँदबारी, सङ्खुवासभामा
दुईजना कैदीको मृत्यु भएको घटनाको
स्थलगत अध्ययन प्रतिवेदन

२०८० साउन ३२ गते

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)

कोशी प्रदेश

विराटनगर, मोरङ

सारांश

खाँदबारी नगरपालिका-१ मा रहेको जिल्ला कारागारबाट २०८० साउन २४ गते बिहान १ बजेर ३० मिनेट गएको समयमा १९ वर्षीय कैदी बिनोद तोलाङ्गी र २८ वर्षीय आकाश बलामी भाग्न खोजे । शौचालयको भ्यालको रड काटी भाग्न खोज्दा दुवै जनालाई कारागार सुरक्षामा खटिएका सुरक्षाकर्मीले नियन्त्रणमा लिए । नियन्त्रणमा लिने क्रममा प्रहरीले कुटपिट गर्‍यो । प्रहरीले कुटपिट र यातना दिएको कारागार नजिक घर भएका स्थानीयले सुनेका थिए ।

‘कैदी चिच्याएको, मरें मरें भन्दै कराएको र कुटकुट, खुट्टामा हान’ भनेको सुनेको स्थानीयले बताए । २४ गते राति साढे १ बजेदेखि २ बजेसम्म कारागारमा होहल्ला भएर शान्त भयो । बिहान ४ बजे कारागारका दुई जना कैदी अर्धचेत अवस्थामा भेटिएको भन्दै कारागार प्रशासनले बिहान ५ बजे उपचारका लागि बिनोद र आकाशलाई जिल्ला अस्पताल पुऱ्यायो । जिल्ला अस्पतालमा पुऱ्याउँदा आकाश बलामीको मृत्यु भइसकेको र बिनोद तोलाङ्गीको ढुकढुकी मात्र बाँकी रहेको अस्पतालका चिकित्सकले बताए ।

पीडित परिवारले साउन २४ गते शव हेर्दा शरीरभरी नीलडाम भएको, मुखमा कालो रगतको टाटा देखिएको, मुख बाएको, गोलीगाँठामा तिखो वस्तुले घोपेको, नली खुट्टामा रडले हिकार्एको र तीघादेखि ढाडसम्म कुनै गहाँ वस्तुले हिकार्एको जस्तो देखिएको बताए । कारागारभित्रको सिसिटिभी फुजेटमा कैदीलाई यातना दिएको, प्रहरीले सार्वजनिक गरेको प्रेस विज्ञप्तिमा प्रहरीले कुटपिट गरेको स्वीकार गरेको, प्रत्यक्षदर्शीको भनाइ, पीडित परिवारको भनाइ, चिकित्सकको भनाइका आधारमा दुई जना कैदीको मृत्यु पहिलो चरणमा कारागारका सुरक्षाकर्मीको चरम यातना र दोस्रो चरणमा कारागारभित्रका नाइके, भाइनाइकेको कुटपिटबाट भएको स्थलगत अनुगमनका क्रममा पाइएको छ ।

यसर्थ घटनामा संलग्न रहेका सुरक्षाकर्मीहरू, नाइके, भाइनाइके तथा अन्य कैदीबन्दीलाई अनुसन्धानको प्रक्रियामा ल्याउन, कारागारभित्रको आन्तरिक प्रशासन र नियममा सुधार गर्न घटनाको निष्पक्ष र वस्तुनिष्ठ छानविन गर्न, कारागारमा क्षमताभन्दा बढी कैदीबन्दी नराख्ने व्यवस्था मिलाउनु जरुरी देखिएको छ ।

घटना मिति : २०८० साउन २४ गते

स्थलगत अध्ययन मिति : २०८० साउन २६ गतेदेखि साउन २८ गतेसम्म

स्थलगत अध्ययन टोलीको नामावली

१. सोमराज थापा, प्रदेश संयोजक, इन्सेक कोशी प्रदेश कार्यालय, विराटनगर
२. पुण्यप्रसाद अधिकारी, प्रलेख अधिकृत, इन्सेक कोशी प्रदेश
३. कृष्ण बास्कोटा, पत्रकार तथा अधिकारकर्मी, सुनसरी
४. भविन कार्की, सङ्खुवासभा जिल्ला प्रतिनिधि, इन्सेक

पृष्ठभूमि

सङ्खुवासभा जिल्लाको खाँदवारी नगरपालिका-१ स्थित हस्पिटल गेटमा रहेको जिल्ला कारागारका कैदी सङ्खुवासभा मादी नगरपालिका-५ का १९ वर्षीय विनोद तोलाङ्गी र नुवाकोट जिल्ला, ककनी गाउँपालिका-७ का स्थायी घर भई हाल खाँदवारी नगरपालिका-९ तुम्लिङटारका विकास श्रेष्ठ भनिने २८ वर्षीय आकाश बलामीको ०८० साउन २४ गते कारागारभित्र मृत्यु भएको घटना सार्वजनिक भएपछि सो घटनाको अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) कोशी प्रदेश कार्यालय, विराटनगरले २०८० साउन २६ गतेदेखि साउन २८ गतेसम्म स्थलगत अनुगमन र अध्ययन गर्‍यो । जिल्ला कारागार, जिल्ला सुरक्षा समिति अध्यक्ष एवम् प्रमुख जिल्ला अधिकारी, कारागार प्रशासन प्रमुख, जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी, पीडित परिवार, अधिकारकर्मी, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, नागरिक समाजका प्रतिनिधि, पत्रकार, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, कोशी प्रदेश कार्यालयको अनुगमन टोली र गृह मन्त्रालयद्वारा गठित छानविन समितिका संयोजक र सदस्यलगायत सरोकारवालासँग छलफल गरी यो प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । भाग्न लागेका कैदीलाई नियन्त्रणमा लिने क्रममा कारागार सुरक्षामा खटिएका प्रहरीले निर्घात कुटपिट गरेको प्रहरीको स्वीकारोक्ती, केन्द्रीय छानविन समिति र राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको टोलीले सिसिटिभी फुटेज (क्लोज सर्किट फुटेज) क्यामेरामा देखेको कुटपिट गरिएको दृष्य, प्रत्यक्षदर्शीको भनाइ, शवको प्रकृति हेर्दा प्रहरीको यातनाबाट दुईजना कैदीको मृत्यु भएको भन्ने सकिने आधार भेटिएका छन् ।

घटना विवरण

खाँदवारी नगरपालिका-१ स्थित हस्पिटल गेटमा रहेको जिल्ला कारागारमा चोरी मुद्दामा कैद सजाय भुक्तान गरिरहेका मादी नगरपालिका-५, सङ्खुवासभाका १९ वर्षीय विनोद तोलाङ्गी र बलात्कार मुद्दामा सजाय भुक्तान गरिरहेका नुवाकोट जिल्ला, ककनी गाउँपालिका-७ का २८ वर्षीय आकाश बलामीको ०८० साउन २४ गते कारागारमा मृत्यु भयो । साउन २४ गते बिहान १ बजेर ३० मिनेट गएको समयमा विनोद र आकाश बलामी आफू बस्ने ब्लकमा रहेको शौचालयको चुकुल लगाई रड काटी भाग्ने प्रयास गरेको आरोपमा कारागारका सुरक्षाकर्मीले नियन्त्रणमा लिए । नियन्त्रणमा लिने क्रममा सुरक्षाकर्मीले केही थप्पड हिकाएको र कारागारभित्र बुझाएको कारागार प्रशासन प्रमुख राजेन्द्र घिमिरेले इन्सेक अनुगमन टोलीलाई बताए । साउन २४ गते बिहान २ बजे कारागारभित्र बुझाइएका विनोद तोलाङ्गी र आकाश बलामी अर्धचेत भएको खबर बिहान ५ बजेर ३० मिनेट गएको समयमा पुनः कारागारबाट प्राप्त भएपछि कारागार आएर दुवै जनालाई उपचारका लागि जिल्ला अस्पताल लगेकोमा जिल्ला अस्पताल पुऱ्याइएको केही समयमा नै दुवै जनाको मृत्यु भएको थियो ।

साउन २४ गते बिहान १ बजेर ३० मिनेटको समयमा कारागारभित्र कर्मचारीसहित सुरक्षाकर्मीले दुई जनालाई निर्घात कुटपिट गरेको प्रत्यक्षदर्शी खाँदवारी नगरपालिका-१ की ३८ वर्षीया शारदा न्यौपाने बजगाईले इन्सेक प्रतिनिधिसँग बताइन् । जिल्ला कारागारभन्दा भण्डै २० मिटरको दूरीमा घर भएकी प्रत्यक्षदर्शी शारदाले भनिन् “खुट्टामा हान, कुटकुट अझै कुट भन्दै कुटपिट गरेको, मरें मरें, आमाआमा भन्दै चिच्याएको सुनेपछि ट्राफिक प्रहरीलाई खबर गरेको, के हो किन कुटपिट गरेको भनि सोधदा कारागारको ट्वाइलेटको भ्याल काटी भाग्ने लागेकाले सजाय दिएको भनेको र भाग्ने लाग्योलाई अलिअलि सजाय दिए होलान् भन्ने भयो, एकपछि शान्त भयो” ।

घटनाकासम्बन्धमा साउन २४ गते बिहान ६ बजेर ३० मिनेटमा जिल्ला कारागारबाट फोन आएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी शिवकुमार कार्कीले इन्सेक टोली समक्ष बताए । घटना राति भएको भनिए पनि मलाई बिहान ६ बजेर ३० मिनेटमा मात्र खबर आयो । घटनाका विषयमा साउन २४ गते बिहान ६ बजेर ७ मिनेटमा जिल्ला अस्पतालबाट उपचारका क्रममा दुई जना कैदीको मृत्यु भएको फोन आएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी वीरेन्द्र गोदारले अनुगमन टोलीलाई बताए । आफूलाई बिहान ६ बजे कारागारका दुई जना कैदीको मृत्यु भएको फोन आएको जिल्ला प्रशासन कार्यालयका सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी मोहनमणि घिमिरेले अनुगमन टोलीलाई बताए ।

साउन २४ गते बिहान २ बजे घटना भएको भए पनि जिल्ला कारागारबाट आफूलाई बिहान ९ बजेमात्र भाइ विनोद तोलाङ्गीको उपचारका क्रममा मृत्यु भएको भनेर फोन आएको २८ वर्षीया दिदी भीमा रम्तेलले इन्सेक प्रतिनिधिलाई बताइन् । भाइको शव हेर्न खोज्दा प्रहरीले नदिपछि पीडित परिवारले मात्र शव हेर्दा गोली गाँठामा किलाले रोपिएको, शरीरभरी जथाभावी कुटपिटका कारण नीलडाम भएको, मुखबाट कालो रगत बगेको देखिएकाले प्रहरीले नै कुटपिट गरी हत्या गरी ढिलो गरी खबर दिएको रीता रम्तेलले अनुगमन टोलीलाई बताइन् । घटनापछि तत्काल शवको पोष्टमार्टम गर्ने तयारी गरेपछि पीडित परिवारले शव बुझ्न अस्वीकार गरे । घटनाको छानविनका लागि साउन २४ गते सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी मोहनमणि घिमिरेको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय छानविन समिति गठन गरियो । सोही दिन गृह मन्त्रालयले कारागार व्यवस्था विभागका निर्देशक कमलप्रसाद पाण्डेको संयोजकत्वमा पाँच सदस्यीय छानविन समिति गठन गर्‍यो । छानविन समितिमा नेपाल प्रहरीका डिएसपी कौशलकुमार बुढाथोकी, राष्ट्रिय अनुसन्धानका डिएसपी कुमार बुढाथोकी, कानून अधिकृत टुल खड्का र जिल्ला प्रशासन कार्यालय सङ्खुवासभाका प्रशासकीय अधिकृत भोगेन्द्र श्रेष्ठ छन् । छानविन समितिले साउन २६ गतेदेखि साउन २९ गते जिल्लामा घटनाका विषयमा स्थलगत अनुगमन गर्यो । छानविन समिति गठन भएको मितिले १० दिनभित्र प्रतिवदेन बुझाउने गरी छानविन गरिएको छानविन समितिका संयोजक कमलप्रसाद पाण्डेले बताए । सोही घटना छानविनका लागि कोशी प्रदेश प्रहरी कार्यालय, विराटनगरमा एसपी ऋषिराम कँडेलको संयोजकत्वमा चार सदस्यीय प्रदेशस्तरीय छानविन समिति गठन गरियो । समितिको सदस्यमा इन्स्पेक्टर जितेश दाहाल, सई रूद्रबहादुर खड्का र प्रहरी हवलदार तीर्थ भट्टराई छन् । सो समितिले साउन २५ गते देखि जिल्लामा घटनाको स्थलगत अनुगमन र अध्ययन गर्‍यो । साउन २५ घटनाका विषयमा साउन २६ गते जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा सर्वपक्षीय छलफल भयो । छलफलमा साउन २६ गते पीडितको तर्फबाट प्रहरीमा जाहेरी दिने, जिल्ला अस्पतालको समन्वयमा साउन २७ गते शवको पोष्टमार्टम गर्ने, जाहेरी प्राप्त हुनासाथ तोकिएको व्यक्तिलाई कारवाही अघि बढाउने र सार्वजनिक गर्ने, शवको पोष्टमार्टमपछि पीडित परिवारले शव बुझ्ने र कारागारको घटना भएको हुँदा पीडितलाई क्षतिपूर्तिका लागि पहल गर्ने सहमति भयो ।

सहमति बमोजिम साउन २७ गते कारागार सुरक्षाका प्रमुख असई लक्ष्मी चौधरी र कारागार प्रशासक प्रमुख राजेन्द्र घिमिरेविरूद्ध पीडित परिवारले साउन २७ गते प्रहरीमा उजुरी दर्ता गरायो । पीडित परिवारका प्रकाश तोलाङ्गीले यातना र ज्यानसम्बन्धी कसुरमा असई लक्ष्मी चौधरीसमेत र कारागार प्रमुख राजेन्द्र घिमिरेसमेत गरी उजुरी दर्ता गराए । जिल्ला प्रहरी कार्यालयले साउन २७ गते कारागार कार्यालय, सङ्खुवासभा खाँदबारीमा भएको कैदीबन्दीहरूको मृत्युबारे प्रकाशन गरेको विज्ञप्तिमा २० वर्षीय विनोद तोलाङ्गी र २० वर्षीय विकास श्रेष्ठ भनिने आकाश बलामी आफू बस्ने तल्लो तलाको ब्लकको भ्यालको रड काटी भाग्दै गरेको अवस्थामा कारागारको सुरक्षामा रहेका प्रहरीले नियन्त्रणमा लिने क्रममा कुटपिट गर्दा सख्त घाइते भएको उल्लेख छ ।

साउन २६ गते सर्वपक्षीय भेलामा भएको सहमति अनुसार घटनामा संलग्न भएका १० जना प्रहरीलाई सार्वजनिक नगरिएको र उनीहरूविरूद्ध प्रहरीले उजुरी नलिएको भन्दै साउन २७ गते पीडित परिवारले शवको पोष्टमार्टम गर्न अस्वीकार गरे । जिल्ला अदालतमा साउन २७ गते कारागार सुरक्षाका प्रमुख असई लक्ष्मी चौधरी र कारागार प्रशासन प्रमुख राजेन्द्र घिमिरेविरूद्ध यातना र ज्यानसम्बन्धी मुद्दामा जिल्ला अदालत, चैनपुरबाट साउन २८ गतेदेखि लागु हुने गरी पाँच दिनका लागि म्याद थप भएपछि प्रहरीले लक्ष्मी चौधरीलाई सोही दिन गिरफ्तार गर्‍यो । राजेन्द्र घिमिरे सम्पर्कविहीन भएको र खोजी जारी रहेको प्रहरीले जनायो । प्रहरीले घटनामा संलग्न अन्यलाई क्रमशः कानुनी कारवाहीमा ल्याउने जनाएपछि कोशी अस्पताल, विराटनगरका विशेषज्ञ डाक्टर आकाश लिम्बूको टोलीले साउन २८ गते शवको पोष्टमार्टम गर्‍यो । साउन २९ गते पीडित परिवारले विनोद तोलाङ्गीको मादी नगरपालिका-६ स्थित पिलुवामा खोला र आकाश बलामीको खाँदबारी नगरपालिका-९ मनकामनामा सद्गत गरे ।

पीडित परिवारको भनाइ

प्रकाश तोलाङ्गी, ३०
मृतक विनोदका दाजु
मादी नगरपालिका-५ फलेदे, सङ्खुवासभा

कारागारबाट १८५२०७०७७७ नम्बरको मोबाइलबाट २०८० साउन २४ गते बिहान अन्दाजी ८ बजेर २५ बजे मलाई फोन आयो । फोनमा 'तपाईंको भाइको मृत्यु भयो, लास बुझ्नु आउनु होला', भनियो । मलाई विश्वास भएन । हामीले सिडिओ र डिएसपीलाई भेट्यौं । उहाँहरूले 'कैदीबन्दीको एकआपसको झडपका क्रममा भाइको मृत्यु भएको' बताउनु भयो । तर, राति 'कारागारमा पुलिसले मान्छे कुटेको र रोइरहेको आवाज सुनिएको थियो' भन्ने हल्ला बजारभर व्याप्त भइसकेको रहेछ । हामीलाई कारागारभित्र जान दिएनन् । भाइको लास जिल्ला अस्पतालमा छ भनेपछि हेर्न जाँदा 'मुख बाएको, गालामा कालो रगतको दाग, खुला आँखा, शरीरभर नीलडाम, गोलीगाँठामा सियोले रोपेजस्तो खत र नलीखुट्टामा रडले हिकार्एको जस्तो देखें । ढाडदेखि तीघ्रासम्म कुनै ठूलो वस्तुले हिकार्एको जस्तो देखिन्थ्यो, लुगामा दिसासमेत देखियो । प्रहरीले यातना दिएर भाइको हत्या गर्‍यो ।

खुलमाया तोलाङ्गी, ५९
मृतक विनोदकी आमा
मादी नगरपालिका-५, फलेदे, सङ्खुवासभा

साउन २४ गते विरामी भई जिल्ला अस्पतालमा उपचारका क्रममा छोराको मृत्यु भएको छोरीले मलाई सुनाइन् । दुई दिनअघि 'स्वास्थ्य राम्रो छ आमा' भनेको छोरा, अर्धचेत भई लडेको र जिल्ला अस्पतालमा उपचारका क्रममा मृत्यु भएको भन्ने कुरा भुट हो । प्रहरीले कुटेर मारे अनि विरामी भएको भने, मान्छे मार्ने पुलिस र सबै मिलेका छन् ।

भीमा रस्तेल, २६
मृतक विनोदको दिदी
चैनपुर नगरपालिका-७ रातमाटे

साउन २४ गते बिहान २ बजे भाइलाई पुलिसले कुटेर मारेका रहेछन् । मैले दुई दिनअघि भाइसँग कुराकानी गरेको थिएँ । भाइले सबै राम्रो छ भनेको थियो । साउन २४ गते बिहान ९ बजेतिरमात्रै मलाई फोन आयो, बिहान ४ बजे नै भाइलाई मारेका रहेछन् । विनोद तोलाङ्गी अर्धचेत भएको र जिल्ला अस्पतालमा उपचारका क्रममा मरेको भनेर खबर दिइयो । हामीले पत्रकारसहित लास हेर्ने खोज्दा दिएनन् । त्यसपछि हामी पीडितले मात्र लास हेर्यौँ । मुखबाट कालो रगत बगेको, शरीरभर नीलडाम भएको, गोलीगाँठामा केहीले छेडेको जस्तो देखियो । भाइलाई कारागारमा रहेका पुलिसले कुटेर मारेका हुन् ।

रमेश बलामी, ३४
मृतक आकाश बलामीका दाजु
ककनी गाउँपालिका-७ नुवाकोट

हामी सबैभन्दा ठूलो पीडामा परेको मान्छे हो । हत्यारालाई सबैभन्दा पहिले सार्वजनिक गरिनु पर्‍यो र त्यसपछि मात्रै जबसम्म हत्यारालाई सार्वजनिक हुँदैन तबसम्म अरु कारबाही अघि नबढाउनु । यति निर्मम तरिकाले हत्या गरिएको छ कि, मेरो भाइलाई कुटेर मारेको हो । प्रहरीले कुटेर मारेको हो । शवलाई जो कोहीले हेर्न सक्दैन । जउभरी यति धेरै घाउचोट छन् कि, कसैले हेर्न सक्दैन, मेरो भाइलाई पशु जसरी कुटेर मारिएको छ, यति धेरै कुटिएको छ कि, पाइपले हानेको हो कि खै के के ले हानेको हो, जिउभरी नीलडाम चोट छ । हत्या मात्र नभएर पशु सरह मेरो भाइको हत्या गरिएको छ ।

सञ्जीव कार्की
मृतक आकाश बलामीका छिमेकी
ककनी गाउँपालिका-७ नुवाकोट

प्रहरीले कुटपिट गरी हत्या गरेको लास हेर्दा थाहा भयो । अति निर्मम तरिकाले कुटपिट गरी मारिएको छ । दोषीलाई कारबाही र पीडित परिवारले क्षतिपूर्ति पाउनु पर्छ । आकाशको शरीरभरी चोटपटक मात्र छ ।

शारदा न्यौपाने बजगाई, ३८
प्रत्यक्षदर्शी, खादबारी नगरपालिका-१

साउन २४ गते राति साढे १ बजेतिर कारागारबाट 'मरौं मरौं' भनेर चिच्याएको सुनें, खुट्टामा हान, कुटकुट भनेको सुनें, मरेमरे चिच्याएको सुनेपछि एक जना ट्राफिक भाइलाई कारागारभित्र के भएको, किन मान्छे कुटिरहेका छन् भनेर सोधें । कैदी ट्वाइलेटको भ्याल काटेर भाग्न लागेकाले सजाय दिएको रे भन्नुभयो । दुई बजेतिर पूरै शान्त भयो । पहिले पनि कहिलेकाहीं कुटपिट गरेको सुनिन्थ्यो, मेरो घरबाट देख्न त देखिँदैन तर सबै सुनिन्छ । भाग्न लागेकाले केही सजाय दिएर थन्क्याए होलान् भन्ने लाग्यो । बिहान त दुई जना कैदी मरे भन्ने हल्ला सुनें । मैले राति चिच्याएको सुने अनुसार त कुटेरै मरेका हुन् दुवै जनालाई ।

सरोकारवालाको भनाइ

कमलप्रसाद पाण्डे, संयोजक
गृह मन्त्रालयद्वारा गठित छानविन समिति
कारागार व्यवस्थापन विभाग, निर्देशक

राज्यको नियन्त्रण र सुरक्षाभित्र रहेका कैदीबन्दीको मृत्यु घटनामा राज्य संवेदनशील छ । घटनामा भएका प्रमाणहरू नष्ट नहुन्, दोषीले सजाय र पीडितले न्याय पाउने विषयलाई गृह मन्त्रालयले साउन २४ गते मेरो संयोजकत्वमा पाँच सदस्यीय छानविन समिति बनाएको छ । जिल्ला प्रशासनले बनाएको छानविन समितिसँग समन्वय गरेर काम गरिरहेका छौं । छानविन समितिले १० दिनभित्र प्रतिवेदन बुझाउन समय दिएको छ । घटनाको विषयमा साउन २५ गते गृह मन्त्रालयले आदेश दिएपछि साउन २६ गतेदेखि हामीले घटनाको अनुगमन र निरीक्षण गरिरहेका छौं । घटना हेर्दा राज्यको नियन्त्रणमा रहेका कैदीबन्दीलाई यातनाका कारण मारिएको आधार भेटिएका छन् । अहिले तत्काल छानविन समिति र राज्यलाई विश्वास गर्न आवश्यक देखिन्छ । मेरो नेतृत्वको छानविन समितिले निष्पक्ष र वस्तुनिष्ठ छानविन गर्ने भएकाले दोषीलाई कारबाही र

पीडित परिवारले न्याय पाउने विषयमा सबैले राज्यलाई विश्वास गर्न आवश्यक छ । घटनाको अनुगमन गरी प्रमाण सङ्कलन, घटनासँग जोडिएका सबै पक्षसँग भेटघाट गरी विवरण सङ्कलन गरिएको छ । अब समितिले सोही बमोजिम कारवाही अघि बढाउने छ ।

शिवकुमार कार्की
प्रमुख जिल्ला अधिकारी, सङ्खुवासभा

साउन २४ गते बिहान ६ बजेर ३० मिनेटमा उपचारका क्रममा जिल्ला अस्पतालमा दुई जना कैदीको मृत्यु भएको सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी मोहनमणि घिमिरेले फोनमार्फत जानकारी गराउनु भयो । त्यसपछि पीडित परिवारलाई जानकारी गराइयो । घटनाका विषयमा कारागार प्रमुख राजेन्द्र घिमिरे र डिएसपी वीरेन्द्र गोदारसँग थप बुझ्ने काम गरें । सोही दिन सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी मोहनमणि घिमिरेको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय छानविन समिति गठन गरिएको छ । केन्द्रीय छानविन समिति र प्रदेशस्तरीय छानविन समिति बनाइएकोले हाल समितिले आवश्यक अनुसन्धान र घटनाको विषयमा काम गरिरहेको छ । दोषीलाई कारवाही र पीडित परिवारलाई न्याय दिलाउने हाम्रो मुख्य जिम्मेवारी हो ।

मोहनमणि घिमिरे
सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी, सङ्खुवासभा

२०८० साउन २४ गते कारागारमा राति साढे १ बजेदेखि साढे २ बजेको समयमा घटना भएको मेरो जानकारीमा छ । मलाई साउन २४ गते बिहान साढे ५ बजे आसपासको अवधिमा कारागारबाट फोन आयो । मैले सोही बेला घटनाका विषयमा सिडिओ साबलाई जानकारी गराएँ । घटनाका विषयमा तत्काल छानविनका लागि मेरो संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय छानविन समिति गठन गरिएको छ । मेरो नेतृत्वको टोलीले घटनाका विषयमा कारागार, प्रहरी, जिल्ला अस्पताललगायतसँग सूचना लिने काम गर्दै थियो । सोही दिन गृह मन्त्रालयले केन्द्रीयस्तरको छानविन समिति गठन गरेपछि, हामीले समन्वय र सहजीकरणका माध्यमले काम गरिरहेका छौं । कारागारबाट कैदी भाग्न खोज्दा नियन्त्रणमा लिने क्रममा सुरक्षा निकायबाट कुटपिट र पछि कारागारभित्र बुभाउँदा थप कुटपिट भएको बुझिन्छ । मरेका दुवै जनाको शरीरमा चोट देखिएकाले कुटपिटबाट मृत्यु भएको भन्न सकिन्छ । यो राज्यको नियन्त्रणमा भएको घटना र कारागारभित्र कोही कसैको प्रवेश नहुने भएकाले दोषीलाई कारवाही र पीडित परिवारले न्याय पाउने विषयमा त्यति धेरै आशङ्का गर्नुपर्ने अवस्था देखिँदैन । कारागारभित्र मान्छे मर्नु संवेदनशील घटना हो ।

वीरेन्द्र गोदार
डिएसपी, जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सङ्खुवासभा

जिल्ला कारागारको २०८० साउन २३ गते रातिको सुरक्षाको जिम्मेवारी असई लक्ष्मी चौधरीको थियो । साउन २४ गते बिहान ६ बजेर ७ मिनेट गएको समयमा मलाई जिल्ला अस्पतालबाट फोन आयो । कारागारका दुई जना कैदीको जिल्ला अस्पतालमा मृत्यु भएको जानकारी मैले फोनबाट पाएँ । सोही राति कारागारका दुई जना कैदीबन्दी शौचालयको रड काटी भाग्न खोजेको बिहान ४ बजे अर्धचेत अवस्थामा भेटिएका दुई जनालाई उपचारका लागि जिल्ला अस्पतालमा भर्ना गरिएकामा उपचारका क्रममा मृत्यु भएको मैले फोनमा जानकारी पाएको थिएँ । फोनलगत्तै मैले घटनाका विषयमा जानकारी लिँदा साउन २४ गते राति सुरक्षाकर्मीको केही कमजोरीका कारण घटना भएको देखिन्छ । घटनाका विषयमा छानविन समिति, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको टोली, इन्सेक, पत्रकार, नागरिक समाज, पीडित परिवारलगायत सबैलाई सबै प्राप्त गरेको सूचना दिएको छु । कारागार छुट्टै निकाय भएकाले सुरक्षाको जिम्मेवारी पदीय हिसाबले मेरो हो । केही कमजोरी सुरक्षाकर्मीबाट भयो । छानविनका लागि प्रहरी, गृहको टोली समेत छ । पीडित परिवारले न्याय र दोषीलाई कारबाहीका लागि मेरो भूमिका सदैव सशक्त रहनेछ । ममाथि पनि अनुसन्धान हुन्छ, त्यसमा मेरो सहयोग नै छ ।

राजेन्द्र घिमिरे, कारागार प्रशासक
जिल्ला कारागार खादबारी, सङ्खुवासभा

मेरो सेवा अवधि समान्त हुन लागेकाले २०८० जेठ २९ गतेदेखि जिल्ला कारागार खाँदबारीको कारागारका प्रशासकको पदीय जिम्मेवारीमा छु । २०८० साउन २४ गते राति साढे १ बजेतिर कारागार सुरक्षा प्रमुख असई लक्ष्मी चौधरीले कारागारबाट दुई जना कैदी शौचालयको भ्यालको रड काटेर भाग्न लागेको बेला पक्राउ गरिएको फोनमा जानकारी गराउनु भयो । मैले ताजा अवस्था के छ भनेर उहाँलाई सोध्दा 'भिन्न जिम्मा दिएको' भनेपछि म सुतें । म बिहान ५:३० बजे कारागार पुगें । दुवै जना कैदी विरामी भएको र उपचारका लागि जिल्ला अस्पताल लगेको बुझेपछि म जिल्ला अस्पताल पुगेर पुनः कारागार फर्की आएँ । कैदीबन्दीका लागि फिल्टर लिन साउन २७ गतेसम्मको सम्बन्धित निकायबाट विदा स्वीकृत गराएर म काठमाडौँ गएको थिएँ । निर्धारित काम सकिएकाले साउन २३ गते नै जिल्ला फर्किएँ । सोही दिन धारा मिस्त्रीलाई फिल्टर जोड्न बोलाएँ । कैदीबन्दी बस्ने साइडबाट धारा जोड्नुपर्ने भएकाले हामी त त्यहाँ जाने कुरा भएन, म गइन । एक जना कैदीले मिस्त्रीलाई सहयोग गरे । शौचालयको रड काट्न के लगे त्यो थाहा भएन । भाग्ने क्रममा प्रहरीले नियन्त्रणमा लिँदा अलिअलि भापड लगाउनु स्वभाविक हो । तर, सुरक्षाकर्मीले यातना दिएर मारेको हो वा कैदीबन्दीको प्रशासनभिन्न मारिएको मलाई थाहा भएन । मलाई दोषी बनाएर प्रहरीमा उजुरी परेको छ, म घटनामा संलग्न भएकाले जस्तोसुकै अनुसन्धानका

लागि तयार छु । साउन २४ गते कैदीबन्दीले नौ जना प्रहरीलाई बाहिर निकाले एकआपसमा भिडेर मर्नेमार्ने धम्की दिएपछि नौ जना प्रहरीलाई बाहिर निकाल्यौं । अहिले छानविन र अनुसन्धान चलिरहेको छ । कारागारभित्र केही कमीकमजोरी भएकै हो ।

जीवन लिडथेप, मेयर
मादी नगरपालिका, सङ्खुवासभा

राज्यको नियन्त्रणमा रहेका र कारागारजस्तो सुरक्षित ठाउँमा कैदीबन्दीको मृत्यु हुनुमा सुरक्षाकर्मीको दोष छ । कुटीकुटी मान्छे, मार्ने अनि बिरामी भयो, यो भयो त्यो भन्ने हिसाबले अब हुँदैन । घटनाका विषयमा हामी पीडित पक्ष राज्यलाई सहयोग गर्न तयार छौं । तर, राज्यले बदमासी गर्न खोज्यो भने मेरो नेतृत्वमा मादी नगरपालिका जनताले सिडिओ सापको कार्यकक्ष घेर्नेछ । घटना छानविनका लागि समिति बनाइएका छन् । हामी त समितिमा विश्वास गर्छौं । तर कारागारभित्र मान्छेलाई कुटेको, छरछिमेकीले मारे मारे भनेको सुनेको, शरीरभरी निलडाम देखिएको, प्रहरीले नियन्त्रणमा लिने क्रममा कुटपिट गरेको भनेपछि यातनाबाट कैदीबन्दी मारिएको विषयमा अब धेरै खोजीनीति आवश्यक भएन । अब तत्काल साउन २४ गते राति डियुटीमा खटिएका सुरक्षाकर्मी र पदीय जिम्मेवारीले कारागार प्रमुखलाई सजायको भागीदार बनाइनु पर्छ । पीडित परिवारलाई राज्यले न्यायसहित क्षतिपूर्ति दिनु पर्छ ।

सुरज पोखरेल, अहेब
जिल्ला अस्पताल, सङ्खुवासभा

साउन २४ गते बिहान जिल्ला अस्पतालमा म, डाक्टर आस्था श्रेष्ठ, डाक्टर रामरूप यादव, रीमा चौधरी र अरू एक जना थियौं । बिहान ५ बजे आकाश बलामीलाई अस्पताल उपचारका लागि कारागारबाट ल्याइयो । अस्पताल ल्याउँदा बलामीको मृत्यु भइसकेको थियो, त्यसको पाँच,सात मिनेटपछि विनोद तोलाङ्गीलाई ल्याइयो, उसको चाहिँ हल्का ढुकढुकी थियो, तर अक्सिजन लेभल जिनै थियो । हामीले उपचार सुरु गर्न लाग्दा लाग्दै उसको मृत्यु भयो । दुवै जनाको शरीरमा निलडाम प्रशस्त थियो, रगत बगेको, मुख बाएको र गोलीगाँठामा केहीले रोपेको जस्तो देखिन्थ्यो । दुवै जनाको मृत्यु कुटपिटबाट नै भएको हो ।

पवनकुमार भट्ट
राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, कोशी प्रदेश
विराटनगर कार्यालय, निर्देशक

राज्यको नियन्त्रणमा र सुरक्षा घेरामा रहेका कैदीबन्दीको शङ्कास्पद मृत्यु घटना मानव अधिकार उल्लङ्घनको गम्भीर विषय भएकोमा सन्देह छैन । हामीलाई घटनाका विषयमा साउन २४ गते फोनमार्फत जानकारी प्राप्त भयो । साउन २५ गते साँझतिर मेरो नेतृत्वमा मानव अधिकार अधिकृत चीरञ्जीवी कोइरालासहितको आयोग टोली खाँदवारी आएर घटनाका विषयमा स्थलगत जानकारी लिने काम गर्‍यो । साउन २६ गते प्रमुख जिल्ला अधिकारीको संयोजकत्वमा बसेको बैठकले केही निर्णय गरी प्रक्रिया अघि बढाएको छ । आयोगको अनुगमनका क्रममा केही घण्टाको अवधिमा कैदी विरामी पर्ने, तत्काल मृत्यु हुने जस्ता विषय पाइयो । ती विषय भन्दा पनि मृत्युको कारण यातना नै हो । कारागारभित्र यातना दिएको अनुगमनका क्रममा पाइयो ।

उमेश पाण्डे
प्रमुख अनुसन्धान अधिकृत,
राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय, सङ्खुवासभा

कारागारका दुई जना कैदीबन्दीको शङ्कास्पद मृत्यु घटनाका विषयमा अनुसन्धान, अनुगमनलगायत जारी छ । घटनाको प्रकृतिले सुरक्षा निकायबाट नियन्त्रणमा लिने क्रममा गरिएको हातपात र त्यसपछि कैदीबन्दीको प्रशासनले बुझेपछि थप यातना दिएको बुझिन्छ । मृत्यु भएका कैदीबन्दीको शरीरमा भएको चोटलगायतले यातनाबाट मृत्यु भएको देखिन्छ ।

निष्कर्ष

जिल्ला कारागार खाँदवारीमा कैदी भुक्तान गरिरहेका सङ्खुवासभाकै मादी नगरपालिका-५ का १९ वर्षीय विनोद तोलाङ्गी र नुवाकोट जिल्ला, ककनी गाउँपालिका-७ का स्थायी घर भइ हाल खाँदवारी नगरपालिका-९ तुम्लिङटारमा बस्दै आएका विकास श्रेष्ठ भनिने २८ वर्षीय आकाश बलामीको ०८० साउन २४ गते जिल्ला कारागारका सुरक्षाकर्मीको निर्मम यातनाका कारण मृत्यु भएको प्रशस्त आधार इन्सेकको स्थलगत अनुगमनका क्रममा देखिएको छ । साउन २६ गतेदेखि साउन २८ गतेसम्म इन्सेकले जिल्लामा घटनासँग जोडिएका सबै पक्षसँग भेटघाट गरी लिएको जानकारी तथा विवरणले पहिलो चरणमा कारागारभित्रका सुरक्षाकर्मी र दोस्रो चरणमा कैदीबन्दीको प्रशासनभित्रका नाइके, भाइ नाइकेले दुवै जना कैदीलाई चरम यातना दिएका कारण मृत्यु भएको प्रशस्त आधारहरू इन्सेकले अनुगमनका क्रममा पाइएको छ । राज्यको नियन्त्रणमा रहेका र राज्यको सुरक्षा गृहभित्र कैदीको कुटापिट गरी हत्या गरिनु गम्भीर मानव अधिकार उल्लङ्घन भएको इन्सेकको निष्कर्ष छ । कैदी भाग्न खोजेको आरोपमा चरम यातना दिनु, कैदीबन्दीको प्रशासनलाई बुझाउन, तत्काल उपचारका लागि अस्पताल नलैजानु, अन्तिम अवस्थामा अस्पताल लैजानु, पीडित

परिवारलाई समयमा जानकारी नगराउनु जस्ता कार्यले राज्यका निकायले उपयुक्त जिम्मेवारी वहन नगरेको इन्सेकको निष्कर्ष छ ।

सुझाव

- घटनामा संलग्न रहेका सुरक्षाकर्मीलाई तत्कालै अनुसन्धानको प्रक्रिया ल्याउनु पर्छ ।
- पीडित परिवारलाई उचित क्षतिपूर्ति प्रदान गर्नु पर्छ ।
- घटनाको निष्पक्ष र वस्तुनिष्ठ छानविन गर्नु पर्छ ।
- कारागारको आन्तरिक प्रशासनका नियम कानुन मानव अधिकारमैत्री बनाउनु पर्छ ।
- देशभरका कारागारमा क्षमताभन्दा बढी कैदी बन्दी छन् जसका कारण कैदीबन्दीको मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन भएका छन् यस विषयमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्छ
- कारागारमा स्रोत साधनको उचित व्यवस्था गर्नु पर्छ ।
- कागजमा सीमित खुला कारागारको अवधारणा कार्यान्वयन गर्नु पर्छ ।

घटनासाग प्रत्यक्ष जोडिएका विषय र विवरण

कारागारमा मारिएका कैदीको शव र गोलीगाँठामा देखिएको चोट

नेपाल सरकार

गृह मन्त्रालय

पत्र संख्या:-
प्राप्त पत्र संख्या र मिति:-
च.नं.:-

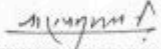

सिंहदरबार,
काठमाडौं, नेपाल।

विज्ञप्ति

मिति २०८०/०४/२४ गते कारागार कार्यालय, संखुवासभाका कैदीहरु विनोद तोलाङ्गी र विकास श्रेष्ठ भन्ने आकाश बलामीको मृत्यु भएको सम्बन्धमा स्थलगत रूपमा सत्यतथ्य बुझी १० (दश) कार्यदिन भित्र प्रतिवेदन पेश गर्न यस मन्त्रालयको मिति २०८०/०४/२४ को निर्णयबाट कारागार व्यवस्थापन विभागका निर्देशक श्री कमल प्रसाद पाण्डेको संयोजकत्वमा नेपाल प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, संखुवासभाका प्रतिनिधि सम्मिलित ५ (पाँच) सदस्यीय छानविन समिति गठन गरिएको व्यहोरा सम्बन्धित सबैको जानकारीको लागि अनुरोध छ ।

मिति: २०८०/०४/२४

नारायण प्रसाद भट्टराई
सहसचिव/प्रवक्ता

घटना छानविनका लागि गृह मन्त्रालयले गठन गरेको छानविन समिति

श्री जिल्ला प्रहरी कार्यालय संखुवासभामा पेश गरेको
पुरक जाहेरी दरखास्त

१. जाहेरी दरखास्त वा सूचना दिने व्यक्तिको नाम, घर र ठेगाना (टोल सहित) फोन नं. :-
जिल्ला संखुवासभा मादी नगरपालिका वार्ड नं. ०५ को दिल बहादुर तोलाङ्गीको नाती
पिताम्बर तोलाङ्गी को छोरा वर्ष ३० को प्रकाश तोलाङ्गी १
२. कून कानून वा मुद्दावारे दरखास्त वा सूचना गरिएको हो :- यातना र ज्यान सम्बन्धि
कसुर ।
३. कसुर गर्ने व्यक्तिको नाम, घर र ठेगाना (टोल सहित) :- जिल्ला कारागार कार्यालय
संखुवासभा खाँदबारीमा जिल्ला प्रहरी कार्यलय संखुवासभाबाट मिति २०८० साल साउन
२३ गते राती सुरक्षाका लागि खटिएका लक्ष्मी चौधरी समेत १
ऐ. कारागार कार्यालयका कार्यालय प्रमुख राजेन्द्र धिमिरे समेत १
४. कसुर गर्ने व्यक्तिको बाबु/आमाको नाम :- (१) निजहरुको बाबु/आमाको नाम थाहा
नभएको ।
५. कसुर गर्ने व्यक्तिको हलिया र परिचय खुल्ने अन्य विवरण :- घटना घटेको समयमा
जिल्ला कारागार कार्यालय संखुवासभा सुरक्षमा खटिएका प्रहरी कर्मचारी तथा कारागार
प्रशासनमा खटिएका कर्मचारीहरु ।
६. कसुर सम्बन्धी अन्य विवरण :-
क) कसुर भएको स्थान, ठाउँ, मिति र समय :- जिल्ला कारागार संखुवासभा, खाँदबारी,
२०८० साउन २३ गते राती ११:३० बजे पछि ।

५-१-७-८-१५-२६४
५-१-७-८-१५-२६४
५-१-७-८-१५-२६४

क) कसूर भएको रवान, ठाउँ, भिती र समय :- जिल्ला कारागार संखुवासभा, खाँदवारी,
२०८० साउन २३ गते राती अन्दाजी ११:३० बजे पछि ।

ख) कसूर सँग सम्बन्धित घटनाको विवरण :- म जाहेरवालालाई भिति २०८० साल
साउन २४ गते विहान अन्दाजी ८:२५ बजे तिर जिल्ला प्रहरी कार्यलय संखुवासभा
खाँदवारी बाट ९८५२०७०७७७ मोबाईल नम्बरबाट मेरो मोबाईल नं.
९८२०७९५४५१ मा फोन गरी "तपाईंको भाईको मृत्यु भईसकेको छ, लास बुझ्न
आउँनुहोला" भनी खबर प्राप्त भएकोमा मलाई विश्वास हुन सकेन । म जाहेरवाला
समेत के कसो भएको हो भनी बुझ्नका लागि मेरा अन्य परिवारका सदस्यहरु समेत
जिल्ला प्रशासन कार्यालय पुग्दा प्रहरी नायब उपरीक्षक बिरेन्द्र गोदार र प्रमुख जिल्ला
अधिकारी शिव कुमार कार्कीलाई भेटदा सहकैदी बन्दीसंगको एकापसको फडपमा
भाइको मृत्यु भएको खबर पायौं । तर टोल बजारमा राती कारागारमा प्रहरीले मान्छे
कुटेर रोइरहेको भन्ने हल्ला सुनियो । त्यस दिन कारागार कार्यालयमा हामीलाई जान
दिएनन्, पछि भाईको लास जिल्ला अस्पताल संखुवासभामा राखेको याहा पएपछि हेर्न
जाँदा मुख बाइरहेको र गालामा कालो रगतको टाटो जस्तो देखिएको, आँखा
हेरिरहेको, शरिरभरी कुटेका निल डाम माथै भएको अवस्थामा देख्यौं । गोलीगाँठोमा
सियोले रोपेको जस्तो थियो भने नली खुट्टामा रडले हिकोएको जस्तो देखिन्छ । पछाडी
ढाडदेखि तिघ्रासम्मै कुनै ठूलै बस्तुले हिकोएको जस्तो अवस्थामा देख्यौं ।

म जाहेरवालाको भाइ विपक्षीहरुको नियन्त्रणमा रहेको अवस्थामा निजलाई कुनै पनि
किसिमको यातना दिने वा निजसंग क्रूर, निर्मम, अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार
गर्ने छुट निजहरुलाई कुनै पनि कानूनले दिएको छैन । विपक्षीको उक्त कार्य आफैमा
गैरकानूनी हुनुका साथै मानवता विरुद्धको अपराध समेत हो । यसका साथै प्रत्येक
नागरिकमा अन्तरनिहित रहेको आत्मसम्मानको अधिकारलाई विपक्षीले सम्मान
देवास्ता गरी चरम यातना दिएको र सोही यातनाको कारणबाट भाइको मृत्यु भएको
प्रष्ट छ ।

अतः विपक्षीहरुले आफ्नो हिरासतमा रहेको व्यक्तिलाई जुनकुनै बाहानामा वदनियतले
कानूनी सीमा बाहिर गएर मेरो भाइलाई चरम यातना दिएको र सोही यातनाको
कारणले निजको मृत्यु भएको हुँदा विपक्षीहरुको सो कार्य मुलुकी अपराध सहिता

२०७४ को दफा १६७ र १७८ बमोजिमको गंभिर अपराध रहेको हुँदा निजहरुलाई कानून बमोजिम हद्दिसम्मको कानूनी कारवाही गरि पाउं । साथै मेरो भाइलाई यातना दिई हत्या गर्ने जो कोहीलाई पनि अनुसन्धान गरी हद्दिसम्मको कारवाही समेत गरि पाउं भनि न्याय प्राप्तीका लागी यो जाहेरी दरखास्त लिई उपस्थित भएको छु ।

ग) **कसुरको प्रकृति र कसुर सँग सम्बन्धित अन्य विवरण :-** कानून बमोजिम जे जुन मुचुल्का गर्नु पर्ने हो सो गरी पाउं । साथै निम्न बमोजिमका प्रमाणहरु यसै साथ पेश गरेको छु ।

घ) **कसुर सँग सम्बन्धीत सबूद प्रमाण :-**

(१) निम्न लिखित मानिसहरु समेत बुझी साक्षी सर्जिमिन गरि प्रमाणमा लगाई पाउं ।

(क) जिल्ला संखुवासभा मादी नगरपालिका वार्ड नं. ५ को पिताम्बर तोलाङ्गी को छोरी चैनपुर नगरपालिका बडा नं. ७ बस्ने वर्ष २६ की श्रीमा रमतेल फोन न (९८२४३६८३९३).....१

(ख) जिल्ला संखुवासभा मादी नगरपालिका वार्ड नं. ५ को वर्ष ३२ को जीवन कुमार तोलाङ्गी फोन न (९८४०९८७४३६).....१

ङ) **कसुर सँग सम्बन्धित अन्य विवरण :-**

७. यो दरखास्तको व्यहोरा ठीक साँचो छ, भुङ्गा ठहरे कानून बमोजिम सहुला बुझाउँला । प्रहरीद्वारा केश तहकिकात हुँदा वा अदालतमा मुद्दा चल्दाको वखत उपस्थित हुने जनाउ पाएमा सो बमोजिम उपस्थित हुनेछु ।

दस्तावेज दिनेको सही :-

प्रकाश त्हाकुर
फोन नं. : ९८१०२१९४०९

ईति सम्बत् २०८० साल साउन महिनाको २६ गते रोज ६ मा शुभम् .....

पीडित परिवारले प्रहरीमा दर्ता गराएको उजुरी

District Police Office
Sankhuwasabha

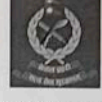
Press- Release

Email: dposankhuwasabha@gmail.com
dposankhuwasabha_sankhuwasabha@police.gov.np

"कारागार कार्यालय संखुवासभा, खौदबारीमा भएको कैदीबन्दीहरूको मृत्यु भए सम्बन्धि घटनाको जानकारी"

मिति २०८०/०४/२४ गते बिहानको राति अन्दाजी ०१:२० बजेको समयमा जिल्ला संखुवासभा खौदबारी नगरपालिका वडा नं. १ स्थित रहेको कारागार कार्यालय संखुवासभा, खौदबारीमा कैद भुक्तान गरिरहेका पिताम्बर तोलाङ्गीको छोरा जिल्ला संखुवासभा मादी नगरपालिका वडा नं. ५ फेलेदै बस्ने बर्ष २० को बिनोद तोलाङ्गी र सन्तमान बलामीको छोरा जिल्ला नुवाकोट ककनी गाउँपालिका वडा नं. ७ घर भई हाल जिल्ला संखुवासभा खौदबारी नगरपालिका वडा नं. ०९ तुम्लिङटार बस्ने बर्ष २७ को विकास श्रेष्ठ भन्ने आकाश बलामी आफू बस्ने तल्लो तलाको बलकको इयालको रङ काटी भाग्दै गरेको अवस्थामा डिउटीमा रहेका प्रहरीले देखि जराई कारागार प्रशासन समेतलाई जानकारी गराई निजहरूलाई कारागार कम्पाउण्ड भित्रै प्रहरी कर्मचारीहरूले नियन्त्रणमा लिने क्रममा कुटपिट गरी निज कैदीबन्दीहरूलाई पुनः निजहरू बस्ने बलकमा पुःगाएकोमा केही कैदीबन्दीहरू समेतले निजहरूलाई बलक भित्र कुटपिट गर्दा सस्त घाइत भएकोमा निज घाइते कैदीबन्दीहरूलाई उपचारको लागि जिल्ला अस्पताल खौदबारी संखुवासभामा लगिएकोमा सोही दिन विहान निजहरूको उपचारको क्रममा मृत्यु भएको घटनाको सम्बन्धमा जिल्ला संखुवासभा मादी नगरपालिका वडा नं. ५ बस्ने मृतक बिनोद तोलाङ्गीको दाजु प्रकाश तोलाङ्गी र जिल्ला नुवाकोट ककनी गाउँपालिका वडा नं. ७ बस्ने मृतक आकाश बलामीको दाजु रमेश बलामीले जिल्ला कारागार कार्यालय संखुवासभा खौदबारीमा मिति २०८० साल साउन २३ गते राति सुरक्षाका लागि खटिएका प्रहरी सहायक निरीक्षक लक्ष्मी चौधरी समेत र ऐ. कारागार कार्यालयका कार्यालय प्रमुख राजेन्द्र घिमिरे समेतको विरुद्धमा आज मिति २०८०/०४/२७ गते यस कार्यालयमा दिएको किटानी जाहेरी दर्ता भई थप अनुसन्धान कार्य सुरु भएको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ।

सुचना अधिकृत
प्र.नि. सरोज खनाल
मोबाईल नं. ९८५२०९९८०८
मिति: २०८०/०४/२७ गते।

District Police Office
Sankhuwasabha

Press- Release

Email: dposankhuwasabha@gmail.com
dposankhuwasabha_sankhuwasabha@police.gov.np

" कैदीबन्दीहरूको मृत्यु भए सम्बन्धि घटनाको थप जानकारी"

मिति २०८०/०४/२४ गते बिहानको राति अन्दाजी ०१:२० बजेको समयमा जिल्ला संखुवासभा खौदबारी नगरपालिका वडा नं. १ स्थित रहेको कारागार कार्यालय संखुवासभा, खौदबारीमा कैद भुक्तान गरिरहेका पिताम्बर तोलाङ्गीको छोरा जिल्ला संखुवासभा मादी नगरपालिका वडा नं. ५ फेलेदै बस्ने बर्ष २० को बिनोद तोलाङ्गी र सन्तमान बलामीको छोरा जिल्ला नुवाकोट ककनी गाउँपालिका वडा नं. ७ घर भई हाल जिल्ला संखुवासभा खौदबारी नगरपालिका वडा नं. ०९ तुम्लिङटार बस्ने बर्ष २७ को विकास श्रेष्ठ भन्ने आकाश बलामीको मृत्यु भएको घटनाको सम्बन्धमा निज मृतकका आफन्तले जिल्ला कारागार कार्यालय संखुवासभा खौदबारीमा मिति २०८० साल साउन २३ गते राती सुरक्षाका लागि खटिएका प्रहरी सहायक निरीक्षक लक्ष्मी चौधरी समेत र ऐ. कारागार कार्यालयका कार्यालय प्रमुख राजेन्द्र घिमिरे समेतको विरुद्धमा मिति २०८०/०४/२७ गते यस कार्यालयमा दिएको किटानी जाहेरी दरखास्त दर्ता भई थप अनुसन्धान कार्य सुरु भएकोमा उक्त जाहेरी दरखास्तमा उल्लेखित प्रतिवादीहरू कारागार प्रमुख राजेन्द्र घिमिरे र प्र.स.नि.लक्ष्मी चौधरीको नाउँमा सम्मानित संखुवासभा जिल्ला अदालतबाट पक्राउ अनुमती जारी भएकोमा निज प्रतिवादीहरू मध्ये प्र.स.नि.लक्ष्मी चौधरीलाई पक्राउ गरी सम्मानित संखुवासभा जिल्ला अदालत चैनपुरबाट मिति २०८०/०४/२८ गते देखी लागु हुने गरी पहिलो पटक दिन ५ (पाँच) म्यादथप भई थप अनुसन्धान भई रहेको उक्त घटनामा अन्य व्यक्तिहरूको संलग्नता बारे समेत थप अनुसन्धान कार्य तिव्र रूपमा भई रहेको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ।

सुचना अधिकृत
प्र.नि.सरोज खनाल
मोबाईल नं. ९८५२०९९८०८
मिति: २०८०/०४/२८ गते।

घटनाका विषयमा जिल्ला प्रहरी कार्यालयले जारी गरेका विज्ञप्ति

अनुसूची - ६
(दफा ४ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)
जाहेरी दरखास्त वा सूचनाको भरपाई

विषय: कर्तव्य ज्यान सम्बन्धी कसुर बारे।

तपाईं प्रकाश तोलाहीको जाहेरी दरखास्त तथा सूचना प्राप्त भई यस कार्यालयको दर्ता कितावमा मिति २०८०/०४/२५ गते दर्ता भयो।

कार्यालयको छाप:-

दर्ता नम्बर:- ०९

दरखास्त/सूचना दर्ता गर्ने प्रहरी कर्मचारी

सहि:- मेलिसा

नाम :- मेलिसा नेम्बाङ

पद :- प्रहरी सहायक हवलदार

कार्यालय:- जि.प्र.का. संखुवासभा।

मिति:- २०८०/०४/२५ गते।

०८० साउन २५ गते प्रहरीले दर्ता गराएको पीडित पक्षको उजुरी

घटनाका विषयमा केन्द्रीय छानविन संयोजक कमलप्रसाद पाण्डे र प्रमुख जिल्ला अधिकारी शिवकुमारी कार्कीसँग जानकारी लिँदै इन्सेकको स्थलगत अनुगमन टोली

साउन २६ गते जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सङ्खुवासभाको सभाहलमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी, केन्द्रीय छानविन समिति संयोजक, पीडित परिवार, डिएसपी, जनप्रतिनिधि, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलगायत सरोकारवालानिकाय सहभागी सर्वपक्षीय भेलामा इन्सेक स्थलगत अनुगमन टोली ।

मानव अधिकार तथा शान्ति समाज
HUMAN RIGHTS & PEACE SOCIETY (HURPES)

जिल्ला कार्य समिति, सङ्खुवासभा

दर्ता नं. १७७/०५३/०५४

पत्र संख्या:- ००५/०८०
चलानी नं.:-२३

क्यासी प्रदेश, कैलाल
मिति:- २०८०/०४/२४

विज्ञप्ती

सङ्खुवासभा जिल्लाको कारागार भित्र मिति २०८० आषाढ २४ गते बुधवार दुई जना कैदीबन्दीको रहष्यमय मृत्यु भएको घटनामा मानवअधिकार तथा शान्ति समाज, सङ्खुवासभाको गम्भिर ध्यानकर्षण भएको छ । कारागारभित्रै ज्यान जानु भनेको मानवअधिकारको उपहास हो । घटनाको निष्पक्ष छानविन गरी सत्य तथ्य वस्तुस्थिति सार्वजनिक गर्न र दोषीहरूलाई कारवाहीको दायरामा ल्याउन सरकारसँग जोडदार माग गर्दछौं।

सुरक्षे ठटाल
सह सचिव

सभापति
लोक दर्शन शाक्य

घटनासँग जोडिएर जारी भएका विज्ञप्ति

मिति: २०८०/०४/२५

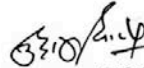
प्रेस विज्ञप्ती

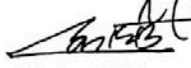
मिति २०८० श्रावण २४ गते बुधबार भएको सङ्खुवासभा जिल्लाको कारागारभित्र दुई जना कैदीवन्दीको मृत्यु भएको घटनामा सङ्खुवासभा जिल्लाका राजनीतिक दलहरूको गम्भिर ध्यानकर्षण भएको छ। बन्दीगृहभित्रै दुईजनाको ज्यान जाने गरी भएको घटना मानवअधिकारमाथिको प्रहार हो। अप्रत्याशित र रहस्यमय घटना जनचासो र जनसरोकारको विषय भएकाले निष्पक्ष छानविन गरी सत्यतथ्य विवरण सार्वजनिक गर्न सरकारसग जोडदार माग गर्दछौं।

घटना छानविन गर्न केन्द्र, प्रदेश र जिल्लास्तरका तीन समितिहरू गठन भएका छन्। उक्त समितिहरूलाई निष्पक्ष छानवीनमा सघाउ पुर्याउने, सत्यतथ्य घटना बाहिर ल्याउने, अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाउने र समितिको कामकारवाहीलाई निगरानी गर्ने उद्देश्यले जिल्लाका राजनीतिक दलहरू सहमत भई एक कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरिएको छ। कार्यदलको संयोजकमा नेकपा समाजवादीका केन्द्रीय सदस्य हेमराज घिमिरे तोकिएकोसाथै सबै राजनीतिक दलबाट एक/एक जना प्रतिनिधि पार्टीको सिफारिशमा सदस्य रहनेछ।

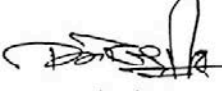
सङ्खुवासभा जिल्ला कारागारमा विगतमा पनि केही अप्रिय र गैरकानूनी गतिविधि हुदै आएको घटना सार्वजनिक भएको थियो। पुन यो घटनाले कारागार व्यवस्थापनको कमजोरी सतहमा आएको छ। यस्ता घटना दोहरिन नदिन कारागार व्यवस्थापनको थप सुधारकालागि पनि सरकारसग माग गर्दछौं।

दिपक खड्का
सभापति
नेपाली कांग्रेस

जीतबहादुर घिमिरे
अध्यक्ष
नेकपा एमाले

हेमराज घिमिरे
केन्द्रीय सदस्य
नेकपा समाजवादी

टेकमान राई
जिल्ला संयोजक
नेकपा माओवादी

रमोद श्रेष्ठ
सचिव
राप्रपा

शेरबहादुर ढुंगाना
प्रतिनिधि
रास्वपा

सिताराम तिमिसिना
संघीय परिषद् सदस्य
जसपा

मिती २००७/०४/२८

श्रीमान प्रमुख जिल्हा अधिकारी उच्च !

संखुवा समा

विषय :- कारागार बाह्य प्रशासन सुचारू गराईने -

सम्बन्धमा

महोदय,

उपरोक्त सम्बन्धमा यस कारागार बाह्य गृहमा भएको
दुखद घटना वाट ज्यान गुमाउने मृत आत्मा हरको चिर
शान्तिको कामना सहित हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्द
छौं ।

श्रीमान समक्ष विनम्र निवेदन गर्दछौं की उक्त घटनामा
कारागार प्रशासन प्रमुख लगायत अन्य कर्मचारीहरू किनहुँ
समेत घटनाको दोस लाग्दैन भन्ने परेको भन्ने बुझ्न
मा आएकोले उक्त घटनाको समझमा तथा सो घटना
सम्बन्धमा बाह्य प्रशासनमा अबहुँकोही पनि कर्मचारीको
संलग्नता वा दोष नरहेको हामी प्रत्यक्ष देखि हस्को तर्फबाट
जानकारी गराउँदै र त्यस बारे वहाँहरू अनविज्ञ रहेको निवेद
न गर्दै बाह्य प्रशासन प्रमुखलाई समेत आरोप लाग्ने
निक प्रशासनिक काम कार्यवाही अवरुद्ध भएकाले हामी
देखिने यत्न समस्या उत्पन्न भएको हुनाले यथा
सम्भव चाँडो वहाँहरूमाथिको आरोप फिर्ता लिइ

क्रमसः

मिति: २०८०/०४/२५

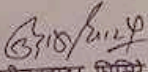
प्रेस विज्ञप्ती

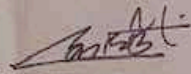
मिति २०८० श्रावण २४ गते बुधवार भएको सङ्खुवासभा जिल्लाको कारागारभित्र दुई जना कैदीवन्दीको मृत्यु भएको घटनामा सङ्खुवासभा जिल्लाका राजनीतिक दलहरूको गम्भिर ध्यानकर्षण भएको छ। बन्दीगृहभित्रै दुईजनाको ज्यान जाने गरी भएको घटना मानवअधिकारमाथिको प्रहार हो। अप्रत्याशित र रहस्यमय घटना जनचासो र जनसरोकारको विषय भएकाले निष्पक्ष छानविन गरी सत्यतथ्य विवरण सार्वजनिक गर्न सरकारसग जोडदार माग गर्दछौं।

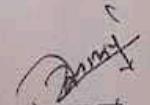
घटना छानविन गर्न केन्द्र, प्रदेश र जिल्लास्तरका तीन समितिहरू गठन भएका छन्। उक्त समितिहरूलाई निष्पक्ष छानविनमा सघाउ पुर्याउने, सत्यतथ्य घटना बाहिर ल्याउने, अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाउने र समितिको कामकारवाहीलाई निगरानी गर्ने उद्देश्यले जिल्लाका राजनीतिक दलहरू सहमत भई एक कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरिएको छ। कार्यदलको संयोजकमा नेकपा समाजवादीका केन्द्रीय सदस्य हेमराज घिमिरे तोकिनुकासाथै सबै राजनीतिक दलबाट एक/एक जना प्रतिनिधि पार्टीको सिफारिसमा सदस्य रहनेछ।

सङ्खुवासभा जिल्ला कारागारमा विगतमा पनि केही अप्रिय र गैरकानूनी गतिविधि हुँदै आएको घटना सार्वजनिक भएको थियो। पुन यो घटनाले कारागार व्यवस्थापनको कमजोरी सतहमा आएको छ। यस्ता घटना दोहरिन नदिन कारागार व्यवस्थापनको थप सुधारकालागि पनि सरकारसग माग गर्दछौं।

दिपक खड्का
सभापति
नेपाली कांग्रेस

जीतबहादुर घिमिरे
अध्यक्ष
नेकपा एमाले

हेमराज घिमिरे
केन्द्रीय सदस्य
नेकपा समाजवादी

टेकमान राई
जिल्ला संयोजक
नेकपा माओवादी

रमोद श्रेष्ठ
सचिव
राप्रपा

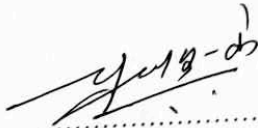
शेरबहादुर टुंगाना
प्रतिनिधि
रास्वपा

सिलाराम तिमिल्सिना
संघीय परिषद् सदस्य
जसपा

मिति:- २०८०/०४/२५

संयुक्त प्रेश विज्ञप्ती

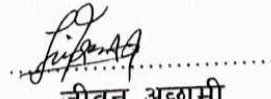
सङ्खुवासभा जिल्ला कारागार शाखा खाँदबारीमा मिति २०८० श्रावण २३ गते राती र श्रावण २४ गते विहानसम्ममा घटेको घटनामा सङ्खुवासभा जिल्लाको मादी नगरपालिका निवासी विनोद तोलाङ्गी र नुवाकोट जिल्ला निवासी आकाश बलामीको निधन भएको र ९ जना हिरासतमा राखिएको सन्दर्भमा मुक्ति समाज, दलित मुक्ति मोर्चा, नेपाल दलित संघ, दलित मुक्ति संगठनहरुको गम्भिर ध्यानकर्षण भएको छ। यस कारागारमा विगतदेखी नै अवाञ्छित कार्यहरु हुदै आएको र त्यसैको श्रृङ्खलामा ज्यानै जाने वा लिनेसम्मका अमानवीय कार्य भएको घटनाप्रति दलित संगठनहरु दुःख व्यक्त गर्दछ। त्यसैले कारागार प्रशासन र जिल्लाका प्रहरी प्रशासनप्रति नै सन्देह प्रकट हुने गरीको दुखदायी घटना घटेको हुनाले यसको चित्त बुझ्दो जवाफ दिन मिल्ने गरिका छानविन प्रकृया अघि बढ्न आवश्यक छ। मृतक कैदीहरुले गल्ती गरे होलान तर उनीहरुले आफै मारिने हदसम्मका अपराधिक कार्य गरेका थिएनन् भन्ने विषयमा विभिन्न भातृतथा जनवर्गीय संगठन र यस घटनाको न्यायिक छानविन गरेर यथासक्य चाडो दोषी पहिचान गरी कानुनी दायरामा ल्याएर दण्ड दिने कार्य आरम्भ गर्दै पिडित परिवारलाई राहत महशुस गराउन स्थानीय प्रशासन समक्ष हाम्रो दलित संयुक्त संगठनहरु जोडदार माग गर्दछ। साथै मृतकहरुको परिवारलाई उचित क्षतिपुर्ती समेतको प्रबन्ध गर्न गराउन अनुरोध गर्दछ। यो घटना लगायत कारागारको सुरक्षा र सुदृढिकरणका सवालमा सर्वदलीय बैठकहरु बसेर अविलम्ब छानविन गरी सत्यतथ्य पत्ता लगाएर पिडितलाई न्याय दिलाउन कोशिस भइरहेतापनि सरोकारवालाहरुको प्रारम्भिक प्रस्तुती र जनगुनासोहरुलाई अध्ययन गर्दा उपल्लो निकायबाटै अनुसन्धान गरिनु बढी प्रभावकारी हुने देखिएको हुनाले सोही बमोजिम कानूनसम्मत प्रकृया अघि बढाईदिनु समेत स्थानीय प्रशासन मार्फत नेपाल सरकार समक्ष अनुरोध गरिन्छ।

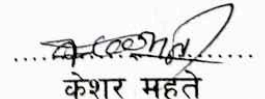
चक्र बहादुर विसुन्के
सभापति
नेपाल दलित संघ
जिल्ला कार्य समिति

इन्द्रमाया रसाइली
मुक्ति समाज
केन्द्रिय सदस्य

जीवन अछामी
सचिव
नेपाल दलित मुक्ति मोर्चा
जिल्ला कार्य समिति

केशर महते
केन्द्रिय सदस्य
दलित मुक्ति संगठन

इन्सेक अनलाइनमा कैदीको मृत्युका विषयमा प्रकाशित समाचार

- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना : सुरक्षा इन्चार्जसहित १० जना प्रहरी र कैदीमाथि अनुसन्धान सुरु
<https://inseconline.org/np/district/>
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना: कैदीबन्दी र कर्मचारीको छुट्टाछुट्टै विज्ञप्ति
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना: ६ दिनपछि पीडित पक्षले बुझ्यो शव
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु : घटना भएको चार दिनपछि शवको पोष्टमार्टम
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना : कारागार प्रमुख र सुरक्षाकर्मीलगायतविरुद्ध प्रहरीमा किटानी उजुरी
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना : निशपक्ष छानविन हुन्छ - केन्द्रीय छानविन समिति संयोजक
- कारागार कैदी मृत्यु प्रकरण: घटनामा संलग्न रहेको आरोपमा प्रहरीसहित १५ जना गिरफ्तार
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना : निशपक्ष छानविन गरी दोषीलाई कारबाही गर्न माग
- उच्चस्तरीय छानबिन समिति बनाउन प्रदेश सभा सांसदको माग
- कैदी शङ्कास्पद मृत्यु घटना : पीडित पक्षद्वारा कारागार प्रशासनविरुद्ध प्रहरीमा उजुरी
- जिल्ला कारागार सङ्खुवासभाका कैदीद्वारा प्रहरीमाथि ढुङ्गामुढा, छानविनका लागि समिति गठन
- जिल्ला कारागार सङ्खुवासभाका दुई जना कैदीको मृत्यु